

Oponentský posudok na diplomovú prácu

Bc. Anna Troligová: DOJČIACE MATKY V KULTÚRNO-ANTROPOLOGICKEJ PERSPEKTÍVE. Situácia dojčiacich slovenských matiek na príklade vybranej skupiny respondentiek.

(Univerzita Karlova v Prahe, r. 2016)

Práve za posledné zhruba dve desaťročia máme možnosť sledovať značnú renesanciu dojčenia, podporovanú organizáciami (WHO, Unicef...), následne implementovanú prostredníctvom vládnych nariadení do jednotlivých odporúčaní ale i zákonných usmernení (napr. výrazné zákonné obmedzenia v propagácii náhradnej umelej výživy), podporovanú lekármi a zdravotníckymi zariadeniami (Baby friendly hospital...), jedincami z radov laickej verejnosti (laktáčne poradkyne, občianske združenia na podporu dojčenia) a ich aktivitami, množstvom literatúry, informáciami na webových portáloch a v rôznych propagačných materiáloch k tejto oblasti, ale i konkrétnymi podujatiami propagujúcimi dojčenie ako najvhodnejší spôsob výživy detí. To sú zásadné okolnosti vytvárajúce oveľa priaznivejšie podhubie na čo najväčšiu podporu dojčenia, v porovnaní so stavom pred rokom 1989. V úvode posudku by som chcela vyjadriť potešenie nad výberom témy, ktorej sa nevenuje v etnologickom bádani pozornosť.

Predkladaná práca avizuje riešenie viacerých tém, zodpovedanie otázok a overovanie niekoľkých hypotéz, ktoré autorka uvádza v rôznych pasážach úvodných častí práce. V abstrakte stanovuje hypotézu – **spoločnosť a kultúra ovplyvňuje vzťah a názor matiek na dojčenie na príklade vybranej skupiny matiek**. V úvode (s. 8) zas avizuje otázku, **či zodpovednosť za nového človeka matka cíti, alebo je vytváraná tlakom okolia** (v práci sa jej potom nevenuje a nerozvíja ju). V časti Štruktúra práce uvádza, že chce odpovedať na otázku - **ako spoločnosť a kultúra formuje vzťah ženy – matky k dojčeniu a ako ovplyvňuje jej postoj k tomuto javu?** V časti Hypotéza pribudla ďalšia výskumná otázka – **ako sa matky na dojčenie pripravujú** (mimochodom – nie je to hypotéza, ako avizuje nadpis ale výskumná otázka; autorka má problémy aj s používaním a rozlišovaním termínov metodológia a metodika, metóda). Na s. 10 uvádza zas ďalší zo svojich zámerov: **„Jemne sme sa dotkli aj reakcií spoločnosti na dojčenie“**. V časti práce Hypotézy nachádzame ďalšiu hypotézu – **určitú rolu v oblasti dojčenia môže zohrávať aj etnicita matky** (mimochodom – nie je v práci riešená – resp. len jedným odsekom na s. 84 – vybrané česko – slovenské prostredie ani nedávalo predpoklady na jej zvládnutie, všetky respondentky boli Slovenky). Na s. 14 sa nachádza časť 2.6 Výskumné otázky, kde sa opätovne vracia k problému vytýčenia otázok, na ktoré chce práca hľadať odpovede, odlišné od spomínaných. Spomedzi nich je zvýraznená nasledovná: **Aký je vzťah spoločnosti a kultúry, hlavne zdravotníckej osvedy, k dojčiacim matkám všeobecne, a ako na toto pôsobenie reaguje vybraná skupina tých, ktorým je toto pôsobenie adresované?** Výskumné otázky, resp. hypotézy, sú rozptýlené vo viacerých častiach práce, nenachádzame ich prehľadne umiestnené v patričnej časti, nie sú všetky jasne definované. Vychádzajú na povrch akosi postupne, pričom ide o rôznorodé zámery, niektoré sú zmätočne a nejasne stanovené (napr. uvádza po sebe dve rovnaké výskumné otázky: 1. Aký je ich postoj k dojčeniu? A ako sa vytváral? Ďalšia otázka: Ako sa vyvinul ich názor na dojčenie?)

Takýto podrobnejší vstup do hodnotenia práce som zvolila z dôvodu naznačenia akejsi „roztržitosti“ a zmätku už pri stanovení úvodných zámerov autorky, ich „postupné

vyprávania“, ktoré komplikuje ešte aj nejasné formulovanie, resp. také, ktoré by nemalo patriť do jazyka odborných prác (napr. „jemne sme sa dotkli...“). Nevieme, koho pokladá za „súčasnú matku“, koho za „minulú generáciu“, v priebehu práce sa vyskytlo viacero nejasných a nepresných vyjadrení (u súčasnej generácie sa vyskytujú špecifické problémy a prejavy dojčenia), slovenský región (s. 16) a i. Nikde nezdôvodňuje výber vzorky respondentiek, prečo sú to napr. len vysokoškolsky vzdelané ženy a či tým sleduje nejaký cieľ.

V prehľade literatúry sa stotožňuje s viacerými zisteniami autorov, najmä so skutočnosťou, že čo sa týka prístupu k dojčeniu, ide o kultúrne determinovaný jav, kultúrny konštrukt. Hoci je jasné, že ženy sú disponované na dojčenie na základe biologických predpokladov, napĺňanie a rozvíjanie tejto biologickej danosti je závislé na kultúrnych normách, vzoroch, závisia od socio-kultúrnych podmienok tej-ktorej doby, typu spoločnosti, sociálnej skupiny, pod vplyvom ktorých sa kreuje následne aj rozhodnutie matky. Toto konštatovanie pokladám za zásadné východisko, potvrdené vo viacerých prácach a zistiť mnohých autorov, ktoré mala autorka uviesť v úvode, pri formulovaní jej cieľov, akcentovať a rozvíjať ho počas celej práce.

V kapitole História dojčenia sú zábery až do staroveku, antického obdobia, ktoré nie sú pre prácu prínosné a v ničom nenapomáhajú pri riešení témy a dopracovaní sa k odpovediam na stanovené otázky. Postačoval by časový záber na detailné štúdium vývinu a zmien v oblasti dojčenia za posledné desaťročia, maximálne jedného storočia, kedy táto oblasť prekonala značné zmeny, v niektorých prípadoch z jednej generácie matiek na druhú. Prácu zbytočne ňahujú na pomerne obsiahly text, pričom dost' priestoru venuje samotnému vnímaniu ženských prs, nie dojčeniu, resp. sociálnej realite dotýkajúcej sa dojčenia a fungovania tohto javu vo viacerých historických obdobiach. Aj vzhľadom k dostupnej literatúre, sa v tomto prehľade orientuje hlavne na západnú Európu, pričom zišlo by sa viac zdrojov z nášho, prípadne českého prostredia, priblíženie socio-kultúrneho kontextu období, ktoré sú téme bližšie a nápomocnejšie (napr. obdobie kedy dojčili matky rodičiek). Najmä druhá polovica 20. storočia s inštitucionalizáciou pôrodnictva, s praxou idúcou proti dojčeniu, štátom riadenou celoplošnou zdravotníckou starostlivosťou, s ľahko dostupným umelým mliekom pre matky mala byť predstavená detailnejšie.

Od s. 46 nasleduje výskumná časť práce, ktorá prezentuje autorkin výskum. Venuje sa otázkam, ktoré naznačila na s. 14. I keď sa nepochybne dobre číta vďaka voľnejšiemu prerozprávaniu jednotlivých tém, s hojným využívaním rozsiahlejších citácií výpovedí respondentiek, chýba tu však odbornejší jazyk, preukázanie zručností interpretovať, nielen voľne prerozprávať, vyvodit' závery a jasne deklarovať, čo nám zistené informácie naznačujú, potvrdzujú, čo z nich vyplýva. Dozvedáme sa viaceré zaujímavé zistenia a skutočnosti dotýkajúce sa intímneho života žien, ich vzťahu k dojčeniu, problémov, s ktorými sa stretli a ako ich riešili. Táto časť práce je nepochybne prínosom, autorke sa podarilo preniknúť do týchto špecifických oblastí života žien-matiek. Záver preukazuje slabšiu schopnosť autorky o vyvedenie záverov vyplývajúcich z jej výskumu, sformulovaní zistení a zodpovedanie na stanovené otázky. Absentuje zamyslenie sa nad dôvodmi (prečo?) daného stavu, najvýraznejšími faktormi podmieňujúcimi sociálnu realitu v oblasti dojčenia. Pri záverečných

vyjadreniach o tom, ako je dojčenie viac rozšírenejšie, ako matky viac diskutujú o dojčení, ako čoraz viac žien dojčí a pod. by bolo potrebné podporiť svoje vyjadrenia nejakými konkrétnymi dátami – na základe čoho tak autorka usudzuje, pričom si uvedomuje, že vzorka 12 vysokoškolsky vzdelaných žien nie je v tomto smere reprezentatívna.

Z materiálu vyplýva a potvrdzuje sa opätovne už „vopred tušené“, že jednak pozitívny vzťah k dojčeniu, rozhodnutie matky dojčiť, ku ktorému by mala dospieť už počas tehotenstva, jej vzdelanie, ale i rodinné zázemie a celkové prostredie, podpora najbližšieho okolia (ženy v jej okolí, partner) sú najdôležitejšími faktormi podieľajúcimi sa na stave dojčenia/resp. nedojčenia (dokladá to napr. aj výpoveď Gabriely zo s. 80). V prospech nárastu dojčenia hovorí aj neustále sa zvyšujúci vek rodičiek, ktoré sa dlhšie pripravujú/odhodlávajú na materstvo, jednotlivé kroky plánujú, vopred veci premýšľajú, a to sa týka aj dojčenia. Hoci má žena biologické predpoklady dojčiť, viaceré respondentky, ako i sama autorka, konštatovali potrebu učiť sa tejto praktike, zvládnuť jeho techniku, čo nejde bez vyškoleného a nápomocného zdravotníckeho personálu ale i znalostí matky a podpory okolia (najmä svokry, matky a ženské príbuzné rodičiek).

Celá práca sa vyznačuje značným množstvom pravopisných chýb, preklepov a zlého skloňovania, dokonca sa miestami v práci vyskytujú korektúry v texte červenou farbou. Absentovala dôsledná redakcia a úprava textu.

Napriek zmieneným nedostatkom a uvádzaným výhradám hodnotím opätovne pozitívne výber témy, taktiež realizáciu výskumu a predstavenie zistených skutočností. Prácou diplomantka preukázala aj osobné zainteresovanie na téme, ktoré napomohlo k hlbšiemu prieniku do danej témy. Záverom konštatujem celkovo pozitívne hodnotenie práce, jej odporúčanie k obhajobe a navrhujem známku 2 (veľmi dobre).

Doc. PhDr. Margita Jágerová, PhD.,

Katedra etnológie a folkloristiky, FF UKF v Nitre.

30. 9. 2016, v Nitre.